

Malmö högskola
Stadens historia II,
16-30 hp
Uppsats 15 poäng

Handledare:
Roger Johansson

Författare:
Christina Mellberg
Malmö 29 maj 2008
christina.mellberg
@telia.com

TRÄDGÅRDSMÄSTARNAS *Husie*

- en jordnära historia om dåtid, nutid och framtid

Innehållsförteckning:

Förord	sid. 2
Inledning	sid. 3
Husies urbanisering från landsbygd till socken och inkorporeringen i Malmö stad	sid. 4
Guldgrävardagar för handelsträdgårdarna - och för Knut Gyllin i synnerhet	sid. 5
Kvarnby handelsträdgård – en vital 101-åring	sid. 8
Trädgårdsmästare Knut Persson blickar tillbaka på fornstora dagar	sid. 11
Fler nedläggningar eller nya glansdagar?	sid. 12
Dammstorps handelsträdgård tror på det närodlade	sid. 14
Tomatodlaren Ragnar Petersson vill bli ännu större	sid. 15
En epok kan gå i graven	sid. 17
Gurkodlaren som började som trädgårdsarbetare	sid. 18
Gyllin hänger med in i framtiden	sid. 20
Sammanfattning	sid. 20
Käll- och litteraturförteckning	sid. 22
Bilagor	sid. 24

Förord

Få delar av Malmö tycks så lite dokumenterade som Husie stadsdel. En stor del av det som trots allt nedtecknats svarar författaren, amatörhistorikern och tillika husiebon Helge Andersson för. I min uppsats har jag använt mig av Stadsarkivets samlade artiklar och publikationer 1944-1996, publicerade i Skånska Dagbladet och Arbetet samt artiklar ur Malmö Fornminnesförening.

Men en historia kan också berättas med hjälp av intervjuer. Till min hjälp har jag haft trädgårdsmästare Thure Nilsson och hans son Bengt på Kvarnby handelsträdgård, Knut Persson vars far Edvin startade Riseberga blommor, Knut Gyllin, sonson till den legendariske roskungen i Kvarnby, Jenny och Jörgen Nilsson på Dammstorps handelsträdgård, Ragnar Peterson på W-P Grönt och Andrzej Medrek på ADM-Trädgård.

Med stolthet och glädje har de fört mig tillbaka till fornstora dagar, då Husie var en världsberömd plats på blomsterkartan, lotsat mig vidare till dagens betydligt bistrare klimat och i de fall det varit möjligt tagit med mig in i framtiden.

Intervjuerna har kompletterats med kartor, ett informativt trädgårdslexikon och skattelängder. Tillsammans har de bildat grund för en uppsats som jag hoppas läses med stort intresse och som kan ses som en relativt nybliven husiebos bidrag till historien, väl värd att berätta.

Inledning

Allt började på en kräftska hos grannen. Bland gästerna fanns Philip Moding, en pensionerad samhällsplanerare och husiebo sedan 48 år tillbaka, som passionerat började berätta om sin älskade stadsdel. Philip hade skrivit ett arbete, kallat Husiana, som jag dagen efter fick ta del av. Det var när jag började läsa detta dokument som jag förstod vilken spännande historia som låg begravnen i villakvarteren – och som bara väntade på att få komma upp ur jorden igen. Här i den skånska myllan fann ambitiösa lantbrukare en ny väg till försörjning som hela Malmös befolkning fick glädje av. Inte minst under andra världskriget, då behovet av egenodlat var stort. Husie var också världens centrum för storslagna odlingar av rosor och nejlikor, om än under diskutabla former.

De frågor jag vill få besvarade är i huvudsak två: **Hur var det förr och hur är det idag?**

Men en viktig följdfråga är också: **Finns det en framtid?**

Till en början trodde jag att det skulle bli betydligt lättare att hitta den fakta som krävdes. Otaliga timmar på Stadsarkivet och Stadsbiblioteket gav mig dock inledningsvis väldigt lite information om trädgårdarna och mer om Husies historia. Förvisso fanns det en del skrivit om den stora trädgårdsarbetarstrejken hos Knut Gyllin, men den informationen ledde mig osvikligt in på ett alltför stort stickspår.

Till sist fann jag taxeringskalendern för 1935. Genom denna kunde jag fastslå att det vid denna tidpunkt fanns 20 aktiva handelsträdgårdar/trädgårdmästerier i Husie. Detta mitt första genombrott ledde mig vidare till lantmäteriet och stadskontorets arkiv. Den viktigaste källan till historien är dock intervjuerna med sex trädgårdsmästare som fortfarande är aktiva samt Knut Gyllins sonson. Genom deras berättelser – och det fantastiska trädgårdslexikon från 1940 som Knut Persson är ägare av – kunde jag börja lägga mitt ”pussel”. Det är dock inget 5000-bitars pussel, även om detta skulle vara möjligt. Varje odlare har sin unika historia, men alla har en gemensam nämnare – de satsade rätt när så krävdes. Även bland dem som inte är kvar finns några gemensamma nämnare som jag ska försöka visa läsaren. Till sist kommer jag att sprida lite solsken i den annars ganska så mörka myllan...

Husies urbanisering från landsbygd till socken och inkorporeringen i Malmö stad

Husie socken bestod av de tre byarna Husie, Kvarnby och Östra Skrävlinge. I kyrkbyn Husie, som gav namn åt hela socknen, fanns tre gårdar: Elisedal i Husie nr 1, Husiegården i nr 2 och Husie boställe i Husie 3 och 4 samt 15 gathus som alla låg runt Husie kyrka.

Byn Husie nämns för första gången i historieböckerna 1345. Under tidig medeltid blev Husie en kyrkby och hör därmed till de tidigare befolkade områdena i Skåne, med ett flertal fynd från den förhistoriska tidens olika perioder.¹

Ända in på 1920-talet var Husie en lantsocken med lantbruket som huvudnäring. Bebyggelsen bestod i huvudsak av bondgårdar, såväl äldre gårdar som fick stanna kvar efter enskiftet 1803 och nybyggda gårdar som tvingades flytta till byns mindre bebodda delar.²

Enligt statistik från 1825 var huvuddelen av skörden korn, följt av råg och havre, vete var minst vanligt. Potatis och betor fick med åren allt större betydelse och när Malmö expanderade under 1920-30 talet gick många bönder över till grönsaksodling.³

Markerna runt Husie och Västra Skrävlinge bestod mest av sandmylla medan trakterna runt Kvarnby hade bördig lerjord, vilket till en del kan förklara varför detta område senare kom att en populär samlingsplats för handelsträdgårdar.

- Arkeologer som grävt i området har berättat att Kvarnby-jorden håller fukten bra, berättar trädgårdsmästare Jörgen Nilsson på Dammstorps handelsträdgård.

Handelsträdgårdarna startades mestadels av lantbrukare i socknen. En sådan verksamhet gav ofta bättre inkomster än det traditionella lantbruket, dessutom var det enkelt att avsätta ett stycke av ägorna till frilandsodling av grönsaker i främsta hand och i vissa fall även bygga växthus.⁴

Under 1900- till 1920-talet bodde det cirka 1000 personer i Husie när en kraftig utflyttning från Malmö inleddes och många lantbruk upphörde helt eller delvis. Speciellt vanligt var det i Östra Skrävlinge där avstyckningen ledde fram till olika egnahemsområde, som t ex Hallstorp, Kungshälla, Granbacken och Virentofta som alla fick sina namn efter de gårdar

¹ Helge Andersson, Husie by, en strukturförändrad malmöby, Malmö Fornminnesförenings årsskrift 1972, sid 73-74

² Malmö Fornminnesförenings årsskrift 1956, sid 118-125, Skånska Dagbladet, 9/8-86 i serien Husiebilder

³ Inventering av kyrkoherde Anders Jakob Hellstenius i Husie och V Skrävlinge 1828, på initiativ av hushållningssällskapet, landshövding Klinteberg och biskop Faxé, publicerat i SKD 30/8-86 samt 2/9-86

⁴ Trädgårdsmästare Thure Nilsson, Kvarnby handelsträdgård samt Knut Persson, Risebergablommor

som avstyckats. Nybyggnationerna mer än fördubblade Husies befolkning på fyra år - 1924 hade Husie 2343 invånare. Uppgången fortsatte; 1931: 3933 inv och 1935: 4240 inv.⁵

Efter inkorporeringen med Malmö 1935 inleddes en urbaniseringsprocess som långsamt kom att utplåna bykänslan. Förvandlingen påskyndas ytterligare av militären, när LV4 invaderade området runt Husie kyrka och handelsträdgårdarna fick stärkande näring i form av både villig arbetskraft och köpstarka kunder.

Guldgrävardagar för handelsträdgårdarna

– och för Knut Gyllin i synnerhet

Enligt 1935-års taxeringslängd och förteckning över Malmö stad och dess befintliga fastigheter finns det vid denna tidpunkt 20 olika trädgårdmästerier i Husie. Stadsdelen var uppdelad i tre områden, Husie, Kvarnby och Ö Skrävlinge med Hohög och Virentofta. Majoriteten av trädgårdsodlingarna var placerade i Östra Skrävlinge och Kvarnby. De nästkommande åren ökar denna siffra successivt.

I Svenska Trädgårdars lexikon från 1940 finns 31 trädgårdmästerier i Husie representerade – varav 28 i Kvarnby.⁶ Enligt Thure Nilsson på Kvarnby Handelsträdgård var det som mest 35 odlare i Husie under dess glansdagar, från sent 1930-tal till tidigt 1970-tal.

En närmare studie av Kvarnby i lantmäteriets karta från 1968 visar mängder av odlingar, någon exakt siffra över antalet har jag dock inte kunnat fastställa.

1968-års karta visar handelsträdgårdarna i Husie.

Den dominerande odlaren var Roskungen Knut

Gyllin, som började sin verksamhet 1904 på ett halvt tunnland, men som redan 1940 hade växt till att bli svindlande 839 tunnland med 144 växthus och 3600 bänkfönster på 90 000 kvm. Här odlades blommor i storskalig omfattning. Knut Gyllin hade troligen både världens största odling av rosor och pioner och nordens största odling av nejlikor.

I genomsnitt sysselsattes i genomsnitt 100 personer, men som mest hade Gyllins trädgårdar 277 anställda. Arbetsförhållandena på anläggningen kom att bli föremål för den

⁵ Helge Anderssons samling: Ö:2, pärm 6, Husie by, en strukturförändrad malmöby, Malmö Fornminnesförenings årsskrift 1972, sid 73.

⁶ Svenska Trädgårdar, del II, redigerad av Eric Lind och J.A Thulin,, sid 763-947

uppmärksammade trädgårdsarbetarstrejken som utbröt den 6 mars 1935. 144 arbetare deltog i konflikten, 92 av dessa var anställda av Knut Gyllin. Först efter 15 månaders konflikt, den 2 april 1936 enades parterna, Svenska lantarbetarförbundet i Stockholm och Allmänna arbetsgivarföreningen i Malmö.⁷

Det finns åtskilligt att berätta om strejken, men inte i denna uppsats. Steget från ämnet blir alltför långt – och omfattande. Istället har jag valt att fokusera på det faktum att en odlare i Husie lyckas bli världsledande. Den som vet mer om detta är Knut Gyllins sonson och namne, som idag driver ett företag i Blomsterhallen i Oxie.

Knut Gyllin binder snittbuketter i Blomsterhallen.

- Jag kommer fortfarande ihåg den aktivitet som rådde i växthusen när det var som störst, berättar Knut. Men farfar var inte så mycket ute bland personalen, han satt mest vid sitt skrivbord och gjorde upp planer.

Knut sorterar blommor med pappa Verner i packhusens stora kylrum.

Att namnet Knut Gyllin fortfarande väcker starka känslor har Knut fått vänja sig vid.

- Mycket av det som sägs är skrönor. Farfar älskade att jaga fasaner och var ofta ute på fälten med sitt gevär, men det finns de som menade att han sköt efter annat. Knut minns sin farfar som en mycket bestämd men rättvis man, med hårda nypor.

- Farfar hade mycket bra idéer som pappa och farbror

Ragnar förverkligade. Ragnar höll på med odlingen och pappa skötte försäljningen.

1903 började Knut Gyllin sin verksamhet på Tullstorpsvägen och 1917 byggde han sitt boningshus som ännu står kvar, om än i ett lite förfallet skick. Vid sidan om boningshuset fanns såväl växthus som värmeanläggning och packhus där blommorna sorterades innan de skickades iväg. Verksamheten växte snabbt, både i växthus och på frilandsodlingar.

- Farfar köpte gårdar allt efterhand. Först Bäckagården, Västra Skrävlinge och en gård vid Bulltofta, sedan blev det Löddesnäs, upp till Osby och Linderöd. Under en period hade vi dessutom en kolgruva i Höganäs för att klara driften.

⁷ Åke Sundell, Sista striden det var. Malmö trädgårdsarbetares föreningsrättstrid 1935-36

Varför farfadern kom att satsa så stort på just rosor, pioner och nejlikor kan inte Knut säkert svara på.

- Men farfar var en stor strateg som var långt före sin tid. Han var duktig på att se vad som behövdes och var beredd att satsa på detta.

Att folk var särskilt förtjusta i blomsterskönheter som rosor och pioner och nejlikor var det ingen tvekan om.

Bygget av dåtidens största växthus väckte stor uppmärksamhet – och krävde många arbetare.

*Knut Gyllin och hustrun Emma-Christina på Tullstorpsvägen.
- Farmor var en otrolig kvinna och stor humorist. Förutom att uppfostra de sju barnen skötte hon all försäljning under uppbyggnaden av handelsträdgården, berättar barnbarnet Knut.*

Men det var inte bara i växthusen som blommor som frodades i Gyllins trädgårdar. På friland odlades 100 tunnland lökväxter, som tulpaner, narcisser och gladiolus.

- Men vi hade också grön paprika, nätmelon och tomat, bifftomaterna var riktigt goda, minns Knut med ett leende, fast nätmelonen gillade jag inte.

Roskungen Knut Gyllin och sonen Ragnar ute i en av de stora frilandsodlingarna vid Bäckagården.

- 1937 byggde farfar dåtidens största växthus för att odla nejlikor, det var 210 meter långt och 23 meter brett.

Knut Gyllin var också en stor innovatör som reste runt mycket i världen för att hämta inspiration och utveckla sin verksamhet, berättar sonsonen Knut:

- Till exempel kom farfar själv på ett nytt sätt att bygga växthus genom att sätta det på plintar, så att man kunde värma det underifrån.

Att farfadern var skicklig vittnar de många diplomerna på Knuts kontorsväggar om. Under flera år fick Knut Gyllin första pris som tomatodlare – där den årliga avkastningen kunde nå upp till på 687 500 kilo! Någon gång under 1945-48 flyttade Knut Gyllin till Löddesnäs och sönerna Verner och Ragnar fick ta över. Men fadern fanns kvar som ett stöd i bakgrunden.

Senare kom även brodern Arnold att delta i handelsträdgårdens verksamhet.

Gulddagarna fick dock ett brådstörtat slut, i samband med oljekrisen 1974.

Nästintill över en natt sköt priset på råolja i höjden sedan de arabiska oljetillverkarna vägrat sälja olja till västvärlden, i protest mot västvärldens stöd för Israel i det arabisk-israeliska kriget i oktober 1973.

Sonen Ragnar inspekterar tomaterna.

Ett av Knut Gyllins många diplom.

- Jag tror priset på olja höjdes från cirka 70 kronor litern upp till 1500 kronor liter, säger Knut Gyllin. Det blev dödstöten för många, även för oss.

Vid denna tidpunkt var inte grundaren själv i livet, Knut Gyllin dog 1962, 80 år gammal.

Avvecklingen av den väldiga odlingen utvecklade sig till en segdragen strid mellan släkten Gyllin och kommunen sedan 500 000 kvm mark exproprierats av kommunen. Denna del har idag fått namnet Gyllins trädgårdar och bildar idag grund för bland annat Bäckagårdskolan och ett helt nytt bostadsområde.

Kvarnby handelsträdgård – en vital 101-åring

Knut Gyllins Rosdriverier var i en storleksklass för sig. De flesta handelsträdgårdarna i Husie hade ett odlingsområde som sträckte sig från cirka 3-4 tunnland upp till 15-20, (ett tunnland motsvarar 0,49 hektar och 1 hektar är 10 000 kvadratmeter). Enligt Svenska trädgårdars lexikon från 1940 hade 17 av 31 handelsträdgårdar ett odlingsområde under 9 tunnland.⁸ Den dominerade odlingsvaran i drivhusen var grönsaker, mest tomater och gurka, men även meloner och blomkål var populärt. På friland odlades företrädesvis potatis, jordgubbar och

⁸ Svenska Trädgårdar, del II, redigerad av Eric Lind och J.A Thulin,, sid 763-947

olika kålsorter. I den bördiga myllan trivdes också morötter, lök, spenat, sallad, rabarber, bär och fruktträd, som äpple, päron och plommon.

Granne med Knut Gyllin låg Johannes Perssons Handelsträdgård, numera Kvarnby Handelsträdgård, som kan se tillbaka på en dryg 100-årig verksamhet.

- Min hustrus farfar, Johannes Persson, startade 1907, berättar Thure Nilsson. Hennes far, Erik Persson, tog över 1937 och när han dog 1969 fortsatte jag och Britta att sköta handelsträdgården.

Sedan 10 år tillbaka är det sonen Bengt som driver anläggningen, med gott stöd av sin far. Tillsammans med en halvtids anställd sköter de den cirka 4 000 kvm stora handelsträdgården, som består av två äldre drivhus om vardera 800 kvm, ett nyare på 1 600 kvm samt ett mindre på cirka 250 kvm.

Inne i de uppvärmda drivhusen frodas blommor av allsköns sorter, ranunkel, tusenskönor och förgätmigej. 80 000-90 000 olikfärgade penséer bildar ett magnifikt hav som bara väntar på

Thure Nilsson är stolt över sitt livsverk.

att få komma ut och sprida sin glans. Men det plötsliga väderomslaget under påsken har tillfälligt stoppat deras flytt.

- Det var inte bra för oss, konstaterar Thure och Bengt samstämmigt. Som trädgårdsmästare är man mycket beroende av vädret

och just nu är det ingen som vill plantera blommor.

När Erik 1937 tog över efter sin far var en av hans första insatser att bygga växthus. Att driva fram plantorna i fönsterbänkar innan frilandsodling, s k drivbänkar, var både slitsamt och tidsödande. Med växthuset underlättades en hel del av arbetet och odlingen förbättrades. Från början hade Erik både grönsaksodling och diverse blommor, som snittblommor och krukväxter. Under krigsåren var behovet av grönsaker stort. Kvarnby Handelsträdgård odlade

bland annat tomater, gurka, blomkål, vitkål, potatis och jordgubbar som Erik sålde hemma på gården och på Drottningtorget, dåtidens stora försäljningstorg.

Efter krigsslutet fick blommorna en allt större plats i växthusen. Under en resa till Holland i slutet av 50-talet fångade en ovanligt lökväxt Eriks intresse – fresian.

Bengt Nilsson är fjärde generationen på KvarnbyHandelsträdgård..

- Fram till dess hade morfar haft olika sorters blommor, men han tyckte fresian var så intressant och spännande att han snart slutade med allt annat för att satsa på fresior, berättar Bengt Nilsson.

I närmare 35 år var Kvarnby Handelsträdgård en av de största odlarna i Sverige på fresior.

- Morfar hade fått kläm på hur man kunde värmebehandla lökarna så att han hela tiden kunde få fram nya blommor. Det var bara när han ville ha in nya sorter som han behövde köpa lökar från Holland.

Eriks specialinriktning kom att bli viktig när de gyllene dagarna för handelsträdgårdarna plötsligt tog slut.

- Att utvecklingen svängde berodde på flera olika faktorer, menar Thure. Många trädgårdsmästerier var ganska små, med låga omkostnader och en blandad odling som man klarade sig väl med. Men när oljepriset och lönerna steg och konkurrensen hårdnade hade man inga marginaler. Eftersom de ökade omkostnaderna inte följdes av en ökad försäljning fick även de större odlarna det svårt.

Thure har en snart 50-årig erfarenhet och har kunnat följa utvecklingen på nära håll.

- Från 1970 och fram

till idag har 28 trädgårdsodlare slutat med sin verksamhet, värst var det 1975-85 då 16 handelsträdgårdar tvingades lägga ner.

För Kvarnby Handelsträdgård blev fresiorna räddningen. När de inte längre var lika eftertraktade satsade man på nya favoriter. Just nu är t ex ranunkel väldigt populär.

Att det är en vital 101-åring råder det ingen tvekan om och dess nuvarande tjänare, Bengt och Thure, har inga planer på att sluta.

28 handelsträdgårdar i Husie har tvingats lägga ned sin verksamhet.

- Trädgårdsarbete är ett sätt att leva, förklarar Bengt. Man är nära naturen och följer dess olika växlingar.

Utvecklingen ligger i att vara steget före konkurrenterna. Som morfar Erik på 1950-talet. Men där slutar likheterna. Bengt har inte sina fingrar ständigt i jorden, idag kretsar mycket kring teknik, marknadsföring och ekonomi.

- Som trädgårdsmästare idag måste man ha långt till magsåret och inte oroa sig för mycket, betonar Bengt. Jag tjänar inte de stora pengarna, men livet handlar inte bara om det. Just nu har vi en intensivare period framför oss. Under vinterhalvåret är det betydligt lugnare och då kan jag umgås med min familj, vara med mina två pojkar och göra trevliga saker.

Trädgårdsmästare Knut Persson blickar tillbaka på fornstora dagar

Kvarnby handelsträdgård har ingen egen försäljning. Så den som vill njuta av deras vackra blommor får istället leta efter dem bland Mäster Gröns återförsäljare, eller hos Riseberga

Knut är tre år och cyklar på den lilla grusvägen intill faderns växthus. Detta var landet – idag är Riseberga blommor inklämt mellan bostadshus.

blommor. Den lilla handelsträdgården mitt ibland villorna kan se tillbaka på en lång och händelserik utveckling, även om det kanske får anses som en ungdom i jämförelse med sin 101-åriga kamrat. I år fyller Riseberga blommor nämligen 80 år.

1928 startade Edvin Persson Elisehems Handelsträdgård som var dess ursprungliga namn. Då var det mest grönsaksodling på friland med potatis, olika sorters kål och jordärtskockor samt ett litet växthus med tomat, gurka och sallad och blommor. Med åren byggde Edvin fler växthus med plats för diverse blomsterlökar, snittblommor och krukväxter. Varorna såldes på torghandeln inne i Malmö.

- Det var framförallt tre torg som hade torghandel, Drottningtorget, S:t Knut och

Möllevångstorget. Far stod oftast och sålde på Drottningtorget och Möllevången, berättar sonen Knut Persson.

Precis som andra trädgårdsodlingar hade Elisehem sin högsäsong under vår, sommar och höst. Att rensa, hacka och skörda var ett populärt extra arbete bland fruarna i Husie.

- När det var som mest att göra kunde far ha ett 10-tal anställda, berättar Knut.

Många var inflyttade i det nybyggda Kungshällaområdet. Männen arbetade på Kockums och hustruns extrainkomst på handelsträdgården var ett välkommet tillskott i hushållskassan.

1968 efterträdde Knut Persson sin far. Då bytte handelsträdgården för andra gången namn, från E Perssons handelsträdgård till Riseberga blommor.

- Vid den tiden var det kutym att gå i sina fäders fotspår. Så det var aldrig tal om annat än att jag skulle ta över efter far, förklarar Knut.

Så här såg Riseberga blommor ut innan en del styckades av till bostäder. Numera återstår bara de två drivhusen t.v.

1960-80-talet var gyllene år för Riseberga blommor. Uppgången började under krigsåren, när det inte fanns någon import. Sedan dess hade produktionen och försäljningen bara ökat.

- Folk hade fått bättre inkomster och alla köpte veckoblomster. Det hörde liksom till att man inför helgen köpte med sig vackra snittblommor hem.

Dåtidens handelsträdgårdar var, jämte blomsterhandlarna, de enda som sålde blommor över disk. En stor skillnad mot dagens handel, är Knut nog med att betona.

- Det var ett riktigt hantverk, att binda en bukett, sätta i ett fint kort och slå in blommorna i ett vackert papper.

Det går inte att ta miste på den stolthet Knut hyser för sitt värv. Riseberga blommor är en av de sex handelsträdgårdar som finns kvar i Husie. En del av odlingarna är numera bebyggda med bostäder och de ursprungliga tre tunnlanden har krympt till 1000 kvm.

Numera är det dottern och svärsonen som ser till att Risebergaborna fortfarande kan få vackra buketter.

Knut Persson bor granne med Risebergablommor, som drivs av svärsonen Benny Andersson och dottern Ann-Mari Persson.

Fler nedläggningar eller nya glansdagar?

För Riseberga blommor började förändringens vindar började blåsa i samma stund som importen från Danmark och Holland ökade och varuhusen började sälja buketter, inte lika vackert inslagna men prismässigt intressanta för kunderna.

- Vi kunde inte mäta oss med de stora odlingarna , konstaterar Knut Persson krasst, inte heller med varuhusen.

Den hårdnande konkurrensen tvingade en hel del trädgårdsmästare att ge upp sitt livsverk. Eftersom nedgången skedde samtidigt som behovet av nya bostäder var stor omvandlades vissa trädgårdar till nya bostadsområde. Andra valde byta inriktning, som Risebergablommor som fortsatt i en liten skala.

- Men det är inte alls som förr, idag har vi utvecklats till en kombination av blomsterhandel och trädgårdsmästeri, förklarar Knut Persson.

Även Kvarnby Handelsträdgård har fått anpassa sin odlingskostym efter omvärlden.

Med fyra generationers odlingskunskap i bagaget får handelsträdgården bästa möjliga omsorg, men kraven på det som drivs fram är stora.

- För 30 år sedan sålde det mesta vi odlade sig själv, idag finns en överproduktion i världen där Holland dominerar, berättar Bengt.

För att förtydliga skillnaden ger han ett exempel:

- Under en förmiddag i Holland säljer de lika mycket som odlarna i Sverige säljer under ett helt år!

Som ett led i konkurrensen har de olika stegen inom odlingen delats upp mellan trädgårdsmästarna.

- Förr gjorde vi ju allt själva, men det lönar sig inte längre. Nu köper vi sticklingar och frösådda plantor som vi sedan driver fram till färdiga blommor.

En nyinköpt maskin som fyller jord i krukorna är ett annat exempel på den nya effektivare handelsträdgården. Med en halv miljon krukor som varje år ska packas med jord för att bli växtplats åt sticklingarna är det lätt att förstå varför Thure ser så nöjd ut när han med ett tryck startar maskinen och låter den sköta det mödosamma

arbetet. Familjen Nilsson tror på framtiden, även om det har blivit svårare. Modet i blomstervärlden svänger snabbt, det gäller att hänga med och veta vad man ska odla. De stora glansdagarna är förvisso över, men kanske bara tillfälligt. Klimatförändringar och medvetenhet om det närodlade kan kanske ge Husies trädgårdsmästare ett välkommet försprång i kampen med de stora odlarna i Danmark och Holland?

Dammstorps Handelsträdgård tror på det närodlade

Jenny och Jörgen Nilsson är tredje generationen på Dammstorps Handelsträdgård. Efter många år med bara blommor ska de börja satsa på grönsaker igen. I maj öppnar de sin egen gårdsbutik där de ska sälja potatis, dill, persilja, rädisor, rödbetor, gurka och tomat.

- Vi ser att trenden är bruten.

Folk vill ha närodlat igen, menar Jenny, man vill veta var frukten och grönsakerna kommer ifrån. Mesta delen av grönsakerna man säljer kommer från Dammstorps egna odlingar, undantaget

tomaterna och gurkorna som grannarna på Tullstorpsvägen har betydligt bättre resurser till.

- Vi behöver inte konkurrera med varandra, förklarar Jörgen, idag är vi mera kolleger och hjälper varandra.

Utvecklingen har gått snabbt. För fem år sedan fick Jenny och Jörgen rådet att utöka sin odling för att kunna överleva. Nya blomstervaruhus som Plantagen och Blomsterlandet sågs som stora hot.

I Dammstorps största växthus, 1200 kvm, står rader med pelargonier. Men snart hoppas Jenny också kunna odla grönsaker.

Svarta violer har blivit vårens stora succé

- Men vi gjorde tvärtom, vi ville försöka hitta en framtid för den lilla odlingen också och var inte intresserade av att öka de 2500 kvm som vi alltid haft, berättar Jenny.

Översiktsplanerna för området talar om 600 nya bostäder och därmed också ett stort tillskott med nya kunder.⁹ Försöket belönades. Idag levererar handelsträdgården blommor till bland annat planteringen runt såväl Malmö Universitetssjukhus och nyligen fick man ett hedrande andrapris för sina svarta violer på den stora Trädgårdsmässan i Älvsjö.

⁹ Malmö Stadsbyggnadskontors Översiktsplan för området Fortuna, Hemgården och Dammstorp.

För fyra år sedan började man odla ekologiska äpple .

- Ifjol fick vi en rekordskörd på över 20 ton från en hektars odling, berättar Jörgen stolt.

Äpplena säljs genom Äppelriket i Kivik och blommorna genom Mäster grön, men en dryg tredjedel av blommorna säljer Jenny och Jörgen direkt till kunder som besöker handelsträdgården på Tullstorpsvägen.

Jörgen Nilsson visar stolt upp sin ekologiska äppelodling

- Det är roligt att träffa kunderna och få höra vad de tycker om ens arbete, förklarar Jörgen.

Just nu är det högsäsong och det betyder arbete från morgon till kväll. Men Jörgen och Jenny trivs med sitt trädgårdsliv.

- Det är fantastiskt att se saker växa, att öppna dörrarna på

morgonen, känna dofterna och se hur det växt över natten, säger Jörgen.

Nu under våren står Jörgen och Jenny också och säljer blommor på Bondens marknad på Drottningtorget.

- Cirkeln är sluten! Nu gör vi precis som Jörgens farfar gjorde när han på 40-talet körde till torget med häst och vagn för att sälja sina varor, förklarar Jenny glatt och Jörgen instämmer. Deras framtidstro är ljus och stark.

Tomatodlaren Ragnar Peterson vill bli ännu större

En som också ser optimistiskt på framtiden är grannen Ragnar Peterson med handelsträdgården W-P Grönt. Med sina 11 000 kvm är han den näststörste

av "överlevarna" och satsar helhjärtat på sin tomatodling i Fortuna.

- Jag tror på detta och det ska ju bli bättre i framtiden, med

Upphissad på en specialvagn binder Ragnar Petersson upp de långa plommontomatplantorna.

de här klimatförändringarna har vi ju snart Medelhavsvärme här uppe, konstaterar han med ett skratt.

I de väldiga växthusen frodas tomater av olika sorter, både den klassiskt vanliga röda tomaten och de nyare populära plommontomaterna, röda och gula sorter. Långa plantor slingrar sig högt mot taken, mot ljuset. Allt efterhand som plantan växer, binds den upp. På så sätt slingrar den sig 13-14 meter och bildar en klase plommontomater i veckan. Totalt ger en planta 30-32 klasar, och varje kvadratmeter ger 30 kilo tomater/år. De vanliga större tomaterna ger 50 kilo. Tomaterna skördas varannan dag – och säsongen är redan i full gång.

- Skördesäsongen börjar i mars och håller på in en bit i november, berättar Ragnar.

Dessförinnan ska plantorna omplanteras och drivas fram i 4 veckor innan de sätts ut i växthusen, så vi har att göra mesta delen av året.

Här, framför Ragnars växthus, har kommunen bestämt att det ska byggas ett 20-tal bostäder.

All avkastning säljs genom Svenska Odlarlaget, som i sin tur är försäljningskanal till ett 30-tal grossister i Sverige.

Ragnar är tredje generationen som driver handelsträdgården.

- Morfar startade 1919. Under krigsåren byggde han 5000 kvm växthus.

1980, när många handelsträdgårdar tvingades lägga ner, gick Ragnar åt andra hållet och utökade sina odlingar med ytterligare 2000 kvm.

- Det var inte lätt, men med statliga lånegarantier fick vi det att gå ihop.

Idag odlar Ragnar i praktik tomater året om och han skulle gärna se att odlingsområdet växte, men kommunens byggplaner i området sätter käppar i hjulen, menar Ragnar.

- Här ska ju byggas massor med bostäder!

En epok kan gå i graven

För grannen Nils Bengtsson är byggandet inte ett lika skrämmande scenario. Tvärtom kan det kanske bidra till att han efter snart 90 år avslutar en epok – Fortuna-Bengtsson, nuvarande Fortuna Tomater.

- När pappa var som störst hade han cirka 100 000 kvm, varav hälften bestod av drivhus, och ett 100-tal säsongsarbetare anställda, förklarar Nils.

50000 kvm växthus bidrog onekligen till Fortuna Bengtssons storhet.

- Folk berättar ofta hur de arbetade hos Fortuna-Bengtsson, plockade vinbär och blommor, inflikar hustrun Bettan. Det är många här ute som arbetade hos min svärfar.

I 24 år har Nils och Bettan odlat tomater, men odlingarna håller inte samma storleksordning som pappa Knut.

- Nej, vi håller det lite mer småskaligt, förklarar Bettan med ett leende. 7000 kvm räcker för oss.

Dessutom har man ingen uppvärmning av de två växthusen, vilket innebär att odlingssäsongen bara sträcker sig från maj till slutet av oktober.

Tomater ligger onekligen i släkten. 1936-37 började Nils farfar och namne, Nils Bengtsson, med tomatodling.

- Farfar var tidig med tomater – och framgångsrik, säger Nils.

När pappa Knut i slutet på 50-talet tog över sin fars odlingar blev det mer snittblommor, främst nejlikor, rosor och krysantemum, och mindre tomatodling. Och det gick bra.

- Pappa var en riktig affärsman som vågade testa – och lyckades. Det stora var att han var snittblomsgrossist, förklarar Nils. Han var inte lika förtjust i tomater.

Men oljekrisen vände de strålande tiderna till betydligt bistrare. Successivt minskades Fortuna-Bengtssons väldiga odlingsområde från 100 000 till dagens 7000 kvm.

- Det enda som var kvar när vi började 1984 var växthusen med tomater, så därför blev det tomter för oss, precis som för farfar.

Några förändringar infördes dock,

t ex började Nils och Bettan med koleldning istället för olja och halverade på så sätt värmekostnaderna. Att de idag helt slutat värma upp de två tvilling-växthusen märks på avkastningen, vilken minskat från 27 kilo till 10 kilo tomater per kvadratmeter. Men Nils och

Av Fortuna-Bengtsson ägor återstår 7000 kvm växthus, som numera går under namnet Fortuna Tomater.

Bettan är nöjda med det lilla formatet. De vill ha tid till annat än handelsträdgården, även om det kanske innebär att de förbereder för den sista säsongen.
- Ska man vara kvar måste man satsa rejält och det är vi inte beredda på, betonar Nils och Bettan samstämmigt.

Gurkodlaren som började som trädgårdsarbetare

För den sjätte – och därmed siste överlevaren – Andrzej Medrek ser historien lite annorlunda ut. I motsats till de andra kan inte Andrzej och hustrun Danuta på ADM-Trädgård blicka tillbaka på någon släkthistoria. Han var istället trädgårdsarbetare som steg för steg tog över verksamheten när chefen ville sluta. Men handelsträdgården, som under många år drevs av bröderna Karl och Ivar Sandrup, har legat på Fortunavägen sedan 1920-talet. Och redan då handlade det om gurkor. En del av de äldre växthusen används fortfarande, det största huset är på 3000 kvm och rymmer 4120 gurkplantor.

- Vi driver fram plantorna själva från frö, varje år, berättar Andrzej.

Verksamheten styrs genom en dator som både ser till att de törstiga grönsakerna får den näring och vatten som de behöver och att temperaturen i växthusen inte blir för hög eller låg.

Totalt har ADM-Trädgård 14 500 kvm med växthus, alla fyllda med gurkplantor.

Andrzej Medreks största växthus rymmer 4120 ståtliga gurkplantor.

- Idag specialiserar alla sig, det måste man för att klara sig, dessutom lämpar de här växthusen sig bäst för gurkor, fortsätter Andrzej.

De äldsta växthusen är i från 30-talet.

Växtsäsongen sträcker sig från mars till oktober. Under den tiden produceras cirka 600 ton gurkor som säljs vidare till butiker över hela Sverige, via Svenska Odlarlaget.

ADM-Trädgård är idag Husies störste handelsträdgård, men en stor anläggning kräver också stora omkostnader av såväl lön, vatten och uppvärmning. Just denna dag är gasräkningen för mars månad en källa till oro.

- Jag hade bara två hus uppvärmda och ändå hamnade räkningen på 240 000 kronor. Problemen med höjda driftskostnader är med andra ord fortfarande en stor stötesten för dagens trädgårdsmästare, och situationen blir inte lättare när inköparna pressar priserna.

- Vi får cirka en tredjedel av priset per kilo, jämfört med vad gurkorna säljs för ute i butikerna.

Så på frågan om hur framtiden ser ut, ser Andrzej lite bekymrad ut:

- Det ser mörkt ut.

Men när jag undrar om han tror att det blir en nedläggning skakar han bestämt på huvudet och ler:

- Vad skulle jag då göra? Nej, det här ska jag ha kvar när jag blir pensionär. Då ska jag gå här och påta med min svåger.

För att klara det måste ADM-Trädgård minska sina ytor med cirka en tredjedel.

- Min plan är att sälja av en del av marken till bostäder, kommunen har ju lagt fast sin översiktsplan och i den finns inga möjligheter till vidareutveckling. Nej, då är det bättre att minska och satsa på det som är kvar, betonar Andrzej.

Därmed kan kommunens planer på 600 nya bostäder i området ses ur flera perspektiv, Ragnars begränsande, början till något helt annat för Nils och Bettan, Jenny och Jörgens väg till nya kunder eller Andrzejs möjlighet för att fortsätta.

Gyllin hänger med in i framtiden

Även den gamle rosodlaren Gyllin ska få följa med in i Husies framtid. Granne med Kvarnby handelsträdgård står ännu ruinerna från anläggningen på Tullstorpsvägen kvar som ett minne

Boningshuset som Knut Gyllin byggde 1917 är tillsammans med en förfallen skorsten, kylrum och ett överväxt växthus det enda som finns kvar från Gyllins trädgård på Tullstorpsvägen.

av fornstora dagar. Platsen där allt en gång började är det enda som är kvar i familjen Gyllins ägor i Husie. Men även här väntar nya spännande projekt. Efter att tomten stått öde i över 30 år ska här nu snart byggas nytt.

- Jag har väntat på rätt tillfälle att sälja marken, säger Knut Gyllin. Nu var det dags. Går allt som planerat ska 25-30 nya bostäder byggas i den 16000 kvm stora trädgården. Knut ser framemot förvandlingen av sin farfars forna ägor:
- Det kommer att bli ett riktigt fint område, som en skånsk bymiljö.

Sammanfattning:

Handelsträdgårdarna i Husie var en storindustri under flera årtionden. Efter att ha varit en jordbruksbyggd var steget för bönderna inte långt till diverse olika trädgårdsodlingar.

Till en början drevs större delen av odlingarna på friland och i fönsterbänkar. Det sistnämnda var en både ganska opraktisk och svårhanterlig odlingsform som underlättades betydligt när växthusen introducerades.

Trädgårdsmästarnas storhetstid anses ha varit från sent 30-tal till inledningen av 70-talet, där de magra krigsåren blev en välkommen skjuts framåt för många. Malmöborna var i skriande behov av mat och handelsträdgårdarnas sk krigsproviant med potatis, olika kålsorter, tomater och gurka var eftertraktade.

Enligt Svenska Trädgårdar fanns det 1940 inte mindre än 31 olika handelsträdgårdar i Husie, en svindlande summa som kom att variera med några fåtal fler eller färre under de nästkommande 30 åren, innan nedgången började.

Att det blev så många just i Kvarnby är intressant, men det har inte gått att hitta några egentliga orsaker till denna väldiga ansamling. Kanske är det ett typiskt exempel på utveckling, där en samling av odlare lockar till sig fler. Säkert gjorde även den goda jorden sitt till. Markerna runt Husie och Västra Skrävlinge bestod mest av sandmylla medan trakterna runt Kvarnby hade en bördig lerjord med hög fuktighet.

Många handelsträdgårdar följde ett slags mönster där de flesta inledningsvis odlade rotfrukter, grönsaker och frukt, men i takt med att blommor blev allt populärare ändrades inriktningen och diverse blomsterlökar, snittblommor och krukväxter tog över växthusen. Några blev onekligen mer framgångsrika än andra – och det är inte utan viss fascination som jag kan konstatera att Husie varit ett världscentrum för odling av rosor och nejlikor, men även pioner och fresior tycktes trivas i den skånska myllan.

Varför gick det då inte att fortsätta driva handelsträdgård i Husie? Förklaringarna är många – och samverkande. Många handelsträdgårdar var relativt små, majoriteten understeg nio tunnland. Små odlingar innebar förvisso låga omkostnader, men när oljepriset och lönerna steg och konkurrensen hårdnade fanns det inga marginaler. En chockhöjning av oljepriset från cirka 70 kr per liter till närmare 1500 kr blev även övermäktigt en storodlare som Knut Gyllin, vars gigantiska anläggning krävde många liter olja dagligen. En annan viktig faktor var den hårdnande konkurrensen. Plötsligt var det inte längre blommor och grönsaker från Sverige billigast, det var istället Holland och Danmark. Traditionen med att köpa hem veckoblomster till helgen mattades också av i samma takt som antalet blomsteraffärer i Malmö minskade, vilket i sig var en följd av att varuhusen börjat sälja färdigpaketerade importerade blommor av olika slag.

Det var med andra ord många olika faktorer som bidrog till att 28 trädgårdsodlare slutade med sin verksamhet, från 1970 och fram till idag. Värst var det 1975-85 då 16 handelsträdgårdar tvingades lägga ner.

Men hur ser det då ut för de sex handelsträdgårdar som trots allt kämpat sig kvar? Varierande skulle man kunna säga. Mina intervjuer med dessa överlevare, som jag kallar dem, vittnar om ett segslitet släkte. Jorden sitter i sanning fast under naglarna. I vissa fall, som i Kvarnby Handelsträdgård, är det fjärde generationen som driver anläggningen. Undantaget är ADM-Trädgård där Andrzej Medrek och hustrun Danuta började för drygt 20 år sedan då den dåvarande ägaren inte ville fortsätta.

Hälften av de sex handelsträdgårdarna ägnar sig idag främst åt blommor – Kvarnby handelsträdgård, Dammstorps handelsträdgård och Riseberga blommor. De tre resterande – W-P grönt, Fortuna Tomater och ADM-Trädgård odlar tomat och gurka. Ett utmärkande drag,

jämfört med odlingarna under 1930-1970-talet, är att handelsträdgårdarna idag har en tydligare specialisering. Såväl Fortuna- Bengtsson och WP-grönt har idag uteslutande tomat, att jämföra med på 1950-talet då t ex Knut Bengtsson på Fortuna både hade snittblommor, främst nejlikor, rosor och krysantemum, vid sidan av tomatodlingen. Och Riseberga blommor hade stora frilandsodlingar med olika kålsorter, potatis och jordgubbar, vid sidan av sina blommor. Å andra sidan kan specialiseringen ses som en naturlig följd av ett minskat odlingsområde, Nils Bengtsson på Fortuna har t ex mindre än en tiondel av det område som pappa Knut en gång odlade på.

Dagens trädgårdsmästare täljer inte heller längre i guld. Konkurrensen har sänkt priserna och omsättningen. Men att arbeta i en handelsträdgård är också ett sätt att leva. Bengt Nilsson på Kvarnby och Jörgen och Jenny Nilsson på Dammstorps Handelsträdgård har förvisso mindre inkomster än sina företrädare, å andra sidan har de mer tid att umgås med sin familj och sina barn under vinterhalvåret då det är lite lugnare.

Det var också med stor glädje som jag upptäckte att Jörgen och Jenny går mot trenden och storsatsar på sin handelsträdgård. De tror på det närodlade i framtiden och planerar att göra lite som handelsträdgårdarna tidigare gjorde, nämligen att både odla grönsaker och blommor. Ett viktigt steg är deras satsning på ekologisk äppelodling, som fallit väl ut. Även storodlaren Ragnar Petersson är optimistisk, trots att detaljplaneringen för området inte helt överensstämmer med hans förhoppningar om att kunna utöka sina 11 000 kvm stora tomatodling. För Jenny och Jörgen finns det dock anledning att tro att deras förhoppningar om att en positiv framtidsutveckling ska besannas. Detaljplanerna för området talar om cirka 600 nya bostäder och därmed också ett stort tillskott med nya kunder.

Nils Bengtsson och Bettan på Fortuna-Tomater flaggar dock för att en epok snart kan gå i graven. Men ännu frodas deras klimatvänligt odlade tomat på Tullstorpsvägen - denna handelsträdgårdarnas paradgata som en gång i tiden satte Husie på världskartan!

Källor:

1935-års taxeringskalender, Förteckning över Malmö stad och dess område av befintliga fastigheter enligt 1935-års taxeringslängd, efter deras läge inom varje särskild stadsdel, deras tomt- och adressnummer samt ägare:

Svenska Trädgårdar, redigerad av Eric Lind och J.A Thulin, del II, Svenska Yrkesförlaget AB, Esselte AB, Stockholm 1940

Husie by, en strukturförändrad malmöby, författare Helge Andersson, särtryck ur *Malmö Fornminnesföreningsårsskrift 1972*, sid 73-74, Malmö 1973, Lundgrens söner boktr

Skånska Dagbladet, publiceringsdag 9/8-86, serien Husiebilder, Malmö stadsbiblioteks Lokalhistoriska samling.

Malmö Fornminnesförenings årsskrift 1956, sid 118-125, Malmö 1956, Lundgrens Söners boktr

Skånska Dagbladet, publiceringsdag 30/8-86 samt 2/9-86. Inventering av kyrkoherde Anders Jakob Hellstenius i Husie och V Skrävlinge 1828, på initiativ av hushållningssällskapet, landshövding Klinteberg och biskop Faxé.

Helge Anderssons samling, *Skånska Dagbladet*, publiceringsdag 16/1-65, Ö:2, pärm 6 på Stadsarkivet

Nedslag i Husies historia, ABF-cirkel med PRO Husie, 1993

Sista striden det var. Malmö trädgårdsarbetares föreningsrättstrid 1935-36, den hittills sista föreningsrättstriden av stor omfattning bland svenska arbetare, Åke Sundell, Lund 1988.

Willös värld, Husiegruppens bok om Husie och konstnären Per-Erik Willös verk, producerad i samarbete mellan Husie stadsdelsförvaltning och Malmö Museer.

Utveckling via kartor på lantmäteriet, Elsie Helgesson, Stadsbyggnadskontoret

Malmö Stadsbyggnadskontors Översiktsplan för området Fortuna, Hemgården och Dammstorp.

Intervjuer med:

Knut Persson Risberga blommor, intervjuad i hemmet 7/3-08

Thure Nilsson, Kvarnby Handelsträdgård, intervjuad i hemmet, 23/3-08

Bengt Nilsson, Kvarnby Handelsträdgård, telefonintervju, 11/4 -08.

Jenny Nilsson, Dammstorp Handelsträdgård, telefonintervju 14/4-08

Jörgen Nilsson, intervjuad på Dammstorps handelsträdgård, 20/4-08

Nils och Bettan Bengtsson, intervjuade på Fortuna-Tomater, 20/4-08

Knut Gyllin, Blomsterhallen i Oxie, intervjuad på arbetsplatsen, 21/4-08

Ragnar Peterson, intervjuad på W-P Grönt, 2/5-08

Andrzej Medrek, intervjuad på ADM-Trädgård 2/5-08

Nytagna foto: Samtliga bilder är fotograferade av Christina Mellberg

Foto sid 5-7: Knut Gyllins privata bilder.

Foto: sid 10: Knut Perssons egen bild.

Bilaga 1:

Grundläggande över antalet drivhus/trädgårdsmästerier i Husie, utdrag ur 1935-års taxeringslängd och förteckning över Malmö stad och dess område av befintliga fastigheter, efter deras läge inom varje särskild stadsdel, deras tomt- och adressnummer samt ägare:

Husie 3, tomt 31, Karinsro nr 3, : **Fredriksbergs gård**, ägare **W Weibull AB**. Taxv 70 000:-.

Östra Skrävlinge 1, tomt Hallstorp nr 1, litt C43, Halltorpsg 22: **trädgårdsmästare Ernst V Nilsson**, taxv: 16000:- .

Östra Skrävlinge 3, Kungshälla på Litt. b.e och b.k, **trädgårdsmästare F.E Kvist och trädgårdsmästare G.B Frid** med ett gemensamt växthus. Växthusets taxv 4000:-.

I **Östra Skrävlinge 4**, **Ulricedal och del av Ö kyrkogården trädgårdsmästare O.G**

Dahlkvist tomt 4 (12, 13, 15, 16) med drivhus, taxv bostads/drivhus 72000:- ,

trädgårdsmästare H.F Dahlqvist, tomt 4(18) + drivhus, bostad+ drivhus taxv 50 000:- .

I **Östra Skrävlinge 4**, på tomt Litt D.a finns änkefru **Emma Johansson och**

trädgårdsmästare E.V.E Johansson med ett växthus, taxerat f 8000:-

I **Östra Skrävlinge 7**, på tomt Litt G.39. finns **trädgårdsmästare L.P Ekvall**.

På Litt G 62 finns **trädgårdsmästare O.V Stenberg** med mark-v 3000:-

På Litt. G 64 **trädgårdsmästare Edv O Persson** + växthus, tot taxv 16200:-

Östra Skrävlinge 9, tomt Litt A.b, **trädgårdsmästare N.A Aspelin** + växthus, taxv 3500:-, bostad 14600:-

Östra Skrävlinge 13/ Kvarnby finns **Gyllins trädgårdar** på tomt 13 (10-15, ett tomtområde på 2 har m 4 växthus och en ångpanneanläggning, tot taxv 161200:-

På tomt 13 (2) finns **handelsträdgårdsmästare O. Gust. Liljeroth** m växthus, taxvärde 5700:-, bostad 14300:- samt **trädgårdsmästare A. Andersson** med en läg på 2,50 ar med växthus (vilket motsvarade ett litet avgränsat rum intill växthuset som kunde te sig väldigt

olika från fall till fall), bostad taxv 33300:-, växthus 12400:-. På tomt 13 (73) finns

trädgårdsmästare Harald F Nilssons dödsbo m bl a växthus, tot taxv 18200:-

Östra Skrävlinge 18/ Kvarnby på tomt Litt A.C finns **trädgårdsmästare O.F.Larsson** med en läg om 2,50 ar m växthus, markv 11600:- och växthus 2100:-. På Litt D,

trädgårdsmästare I Sandrup, markv+bostad 24.400:- med en läg om 13 ar m växthus, taxv 36000:-. På Litt E **trädgårdsmästare C.O. Ekblom** m växthus taxv 6500:-, markv 11500:-,

På Litt F **trädgårdsmästare C.Ax. Fremberg, Sunnanå** markv 6000:- och slutligen på Litt Q, **trädgårdsmästare K.L Larsson** m växthus taxv 3500:-, tot bostad 10500:-

Bilaga 2:

Samlad förteckning för 1940 års handelsträdgårdar i Husie, utdrag ur Svenska Trädgårdar, redigerad av Eric Lind och J.A Thulin, del II, Svenska Yrkesförlaget AB, Esselte AB, Stockholm 1940.

Alfred Andersson Handelsträdgård, Ö Skrävlinge 13, Kvarnby. Anlades 1926 av Alfred Andersson och omfattar 20 tunnland med 17 växthus och 150 bänkfönster med tomater, gurka och meloner samt frilandsodling av blomkål, vitkål, potatis och jordgubbar.

Ernst Anderssons Handelsträdgård, Tullstorp 5, Nordanå, (tel 4) anlades 1898 och drivs av Ernst Karl Andersson, 18 tld med 13 växthus och 1000 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, chrysanthemer, cyklamen, fuchsior, pelargoner samt frilandsodling av potatis, blomkål, vitkål, morötter, rödbetor och jordgubbar.

Ernst Anderssons Handelsträdgård, Sunnanå 1, Nordanå., (Kvarnby, tel 99) Anlades 1908 och drivs av Ernst William Andersson. Omfattar 4 tld med 5 växthus och 300 bänkfönster med gurkor, meloner och blomkål samt frilandsodling av blomkål.

Otto Anderssons Handelsträdgård, Lilla Dammtorp, Ö Skrävlinge 12, Kvarnby anlades 1925 av Otto Andersson och omfattar 3 tld med 2 växthus, 130 bänkfönster med tomater, gurkor och meloner och frilandsodling av blomkål, potatis och jordgubbar,

Andreassons Handelsträdgård, Högalid, Kvarnby, (tel 141) anlades 1929 av Carl Andreasson, och omfattar 12,5 tunnland med 2 växthus och 170 bänkfönster med tomater, gurkor och meloner.

och frilandsodling av blomkål, vitkål, jordgubbar. Bedrivs i samband med 7 tunnland jordbruk.

Fortuna Handelsträdgård, Fortuna, Kvarnby, (tel namnanrop Fortuna) anlades av Nils Bengtsson 1920 och omfattar 15 tunnland med 100 växthus på 35000 kvm med tomatodling och tidiga grönsaker.

Haga Handelsträdgård, Nordanå, Kvarnby, (tel namnanrop Fortuna) anlades 1936 av Nils Bengtsson och omfattar 93 tld med 37 växthus avsedda endast för tomatodling.

Cederholms Handelsträdgård, S:a Sallerup 3, Kvarnby, (tel 46) anlagd 1920 av th Cederholm och drivs av sonen Eric Cederholm. Omfattar 9,5 tld med 2 växthus och 100 bänkfönster med gurkor, chrysanthemer, knölbegonior och pelargoner samt frilandsodling av blomkål, vitkål, rosenkål och lök.

Anders Dahlqvist Handelsträdgård, V Skrävlinge 19, Hohög, anlades 1905 och drivs av sonen Hans Dahlqvist. Omfattar 10 tld med 35 växthus och 1000 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, snittgrönt, chrysanthemer, begonior och poinsettia samt frilandsodling med potatis, blomkål och jordgubbar.

Owe Dahlkvists Handelsträdgård, V Skrävlinge 57, Hohög, anlades 1930 och drivs av Owe's änka Elly. Omfattar 25 tld med 25 växthus och 900 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, ormbunkar, chrysanthemer, cyklamen, begonior, poinsettoa och hortensior samt frilandsodling av blomkål, tomater, spenat, potatis, jordgubbar och persilja.

Eckbloms Handelsträdgård, Östra Sallerup 18, Kvarnby, anlades 1915 av Oscar Börjesson Eckblom och omfattar 8 tld med 8 växthus och 500 bänkfönster med tomater och meloner samt frilandsodling av blomkål, morötter, jordgubbar, äpple, plommon och päron.

Frembergs Handelsträdgård, Sunnanå, Nordanå, Kvarnby (tel 19) anlades 1912 av Carl Fremberg. Omfattar 9 tld med 16 växthus och 1000 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, spenat, sallad, snittgrönt och chrysanthemer samt frilandsodling av blomkål, vitkål, rosenkål och lök.

Frids Handelsträdgård, Kvarnby, (tel 167) anlades 1924 av Gustaf Frid och omfattar 3 tld med 6 växthus och 100 bänkfönster med tomater, rosor, pelargonior, chrysanthemer, fuchsior, knölbegonior, aster och blomsterlökar. På friland odlas diverse köksväxter och blommor.

Knut Gyllins Rosdriverier, Kvarnby, anlades 1904 och omfattar 839 tld med 144 växthus och 3600 bänkfönster med tomater, snittgrönt, rosodling (troligen världens största) och nejlikeodling (troligen Nordens största). På friland och i drivhus odlas dessutom pioner (troligen världens största) samt tulpaner, narcisser och gladiolus. Blomsterodlingen och den s k staticeplantagen är Nordens största, där Knut Gyllin också bedriver en storskalig förädlingsverksamhet av rosor och nejlikor.

Jacobssons Handelsträdgård, Allyhill, Kvarnby, (tel 40) anlades 1907 av Carl Axel Jacobsson och omfattar 22 tld med 2 växthus och 400 bänkfönster med tomater, meloner och blomkål. På friland odlas olika sorters potatis. Handelsträdgården bedrivs i samband med 7 tld jordbruk.

Larssons Handelsträdgård, Ö Skrävlinge 18, Kvarnby, anlades 1902 av Ludvig Larsson och omfattar 2 tld med 4 växthus och 200 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, chrysanthemer, cyklamen och begonior. På friland odlas morötter, potatis och jordgubbar.

Liljeroths Handelsträdgård, Kvarnby (tel 35), anlades 1910 av Olof Liljeroth och omfattar 4 tld med 6 växthus och 150 bänkfönster med snittgrönt, rosor, chrysanthemer, cyklamen, begonior, fresia och förgätmigej. På frilandsodlingen finns äppelträd, päronträd, plommonträd, krukväxtbuskar och dahlior.

Lundgrens Handelsträdgård, Östra Skrävlinge 13, Kvarnby, drivs av Sven Lundgren och omfattar 10 tld med 2 växthus och 325 bänkfönster med tomater, meloner och pioner. På friland odlas blomkål, rabarber, äpple, päron, plommon, jordgubbar och krusbär.

And. Perssons Handelsträdgård, Kvarnby (tel 14), anlades 1899 och drivs av Carl Johan Muhr. Omfattar 7 tld med 25 växthus och 1000 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, persilia, spenat, dill, sallad, snittgrönt, rosor, chrysanthemer, cyklamen, begonia, fresia. På friland odlas rabarber, blomkål, lök, jordgubbar och blandade blommor.

Mårtenssons Handelsträdgård, Nr 7 Kvarnby, (tel 74) anlades 1916 av Axel Mårtensson och omfattar 4,5 tld med 9 växthus och 150 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, chrysanthemer, cyklamen, begonior och poinsettia. På friland odlas blomkål, lök och jordgubbar.

Olof Nilssons Handelsträdgård, Sunnanå 7, Nordanå, (tel 6) anlades 1936 och omfattar 4 tld med 3 växthus och 125 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, blomkål, chrysanthemer och begonior. På friland odlas blomkål, vitkål, lök och blandade blommor.

Oscar Olssons Handelsträdgård, S:a Sallerup 12, Kvarnby, anlades 1916 och omfattar 5,5 tld med 3 växthus och 50 bänkfönster med tomater, gurkor och persilja. På friland odlas blomkål, vitkål, morötter, lök, potatis, gurkor och jordgubbar.

Anders Perssons Handelsträdgård, V Skrävlinge 13, Hohög, anlades 1933 och omfattar 7040 kvm med 1 växthus och 25 bänkfönster med tomater. På friland odlas lök, ärter, morötter, blomkål, jordgubbar, äpple, päron, plommon och chrysanthemer.

Elisehems Handelsträdgård (nuv Riseberga blommor), Hohög (tel Kvarnby 131) anlades 1924 och övertogs av Edvin Persson 1928. Omfattar 3 tld med 5 växthus och 100 bänkfönster med tomater, gurkor, sallad, blomsterlökar, snittblommor, chrysanthemer, cyklamen, begonior, cinerario, primula och kakteér. På friland odlas blomkål, vitkål, rosenkål och jordgubbar.

Johannes Perssons Handelsträdgård, (nuv Kvarnby handelsträdgård) S:a Sallerup 12, Kvarnby, anlades 1907 av Johannes Persson och drivs av änkan Anna och sonen Erik Persson. Bedrivs i samband med 3 tld jordbruk och omfattar 20 tld med 24 växthus och 800 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner, snittgrönt, adiantum, rosor, chrysanthemer, cyklamen, poinsettia, antharium och plumosa. På friland odlas köksväxter, blomkål, vitkål, potatis, jordgubbar och blandade blommor.

Ivar Sandrups Grönsaksodling, Ö Skrävlinge, Nordanå (tel Kvarnby 60) anlades 1926 och omfattar 16 tld med 21 växthus och 800 bänkfönster med sallad, tomater, gurkor, blomkål, morötter och spenat. På friland odlas blomkål, lök, dill och persilja.

Sandrup's Grönsaksodling, Sunnanå, Nordanå (Tel Kvarnby 54), anlades 1921 av Karl Sandrup och omfattar 23 tld med 30 växthus och 1000 bänkfönster med tomater, blomkål, meloner och gurkor. På friland odlas blomkål, vitkål, rabarber, och lök.

Berndt Svenssons Handelsträdgård, Nordanå (tel 48) anlades 1915 och drivs av änkan Johanna Svensson. Omfattar 6 tld med 3 växthus och 325 bänkfönster med tomater, meloner, och pelargonior. På friland odlas blomkål, morötter, spenat, sallad och lök.

Thulins Handelsträdgård, Görshög, Nordanå (tel 51) anlades av Jöns Thulin 1923 och omfattar 37 tld med 26 växthus och 1200 bänkfönster med tomater, gurkor, meloner och blomkål. På friland odlas blomkål, vitkål och rosenkål.

Wellbergs Handelsträdgård, Tullstorp 7, Kvarnby, anlades 1919 av Johan Wellberg och bedrivs i samband 1 tld jordbruk. Omfattar 12 tld med 4 växthus och 300 bänkfönster med blomkål, tomater, meloner och gurkor. På friland odlas blomkål, vitkål, potatis och jordgubbar.

Åkessons Handelsträdgård, Fårabäck, Kvarnby (tel 127b) anlades av Johan Åkesson 1919 och omfattar 5 tld med 4 växthus och 150 bänkfönster med tomater, gurkor och meloner. På friland odlas blomkål, vitkål, lök, potatis samt jordgubbar.